

Gröna bladet

02

Restaurera betesmark och slåtteräng

Är du intresserad av att restaurera en igenväxt betesmark eller slåtteräng? Läs om restaureringsarbetet på Eldholmen. Sid 8

Nya grepp inom ekologisk produktion

Försök med bekämpning av rapsbaggar med biologiskt bekämpningsmedel och minskat angrepp av havrebladslus på försöksodlingar med sortblandning. Jersey-mjolk en dansk uppstickare. Sid 12

Nationella stöd till solceller

Solpaneler blir allt effektivare och kan ge lägre elkostnader. Du kan söka stöd för installation. Sid 13

Nytt telefonnummer för frågor om jordbruksstöd 0771-67 00 00

Det blev en spännande och dramatisk början på våren i vårt län. En lång och snörik vår fick till effekt att snösmältningen blev plötslig och rejäl när värmen äntligen kom. Med en tjäle som inte släppte sitt grepp i första taget blev problemen med översvämning uppenbara. Säkert har flera av er blivit försenade i ert vårbbruk. Men sen har det gått snabbt. En kollega slog vad om att vårbbruken trots allt skulle komma igång i vårt län till Valborg. Mycket tveksamt tänkte jag och satte emot. Så fel jag hade! För oss på länsstyrelsen har vi två tydliga händelser som är våra riktiga vårtecken, de är SAM-inlämningen och arealkontrollerna som börjar i slutet av april. SAM-inlämningen är avklarad och vi kan summera upp ca 2 900 ansökningar i vårt län, vilket i stort sett är samma

antal som förra året. De allra flesta ansökningar inkommer numera elektroniskt. Fler och fler ser att det är enkelt att ha kontakt med myndigheter, organisationer och företag över Internet. Det går snabbt och du kan göra det när du själv vill och har tid. Det du behöver för att kunna göra det är en e-legitimation.

I år måste vi tyvärr göra extra många arealkontroller, 10 % av ansökningarna att jämföra med 6 % förra året. Kontrollfrekvensen styrs av resultat från tidigare års kontroller och under förra året hittade vi fler avvikelser, vilket leder till en högre frekvens i år. I veckan drog vi igång årets kontroller på allvar. För dem av er som blir uttagna för kontroll kommer vi i möjligaste mån att kontakta er via telefon innan vi dyker upp.

Nu är det bara ett halvår kvar på denna sjuårsperiod för landsbygdsprogrammet och nästa år var det meningen att en ny period, med nytt program skulle ta vid. Emellertid verkar olika politiska beslut dra ut på tiden. EU-parlamentet har ännu inte fattat beslut om hur mycket av EU's budget som ska läggas på jordbruks- och landsbygdspolitiken. Vi vet ännu inte hur mycket nationella medel den svenska regeringen vill skjuta till och vi vet ännu inte vilken utformning kommande landsbygdsprogram kommer att ha. På länsnivå har vi dock fått i uppdrag av regeringen att påbörja våra förberedelser. För att få inspel, öka vår kunskap och bredda våra perspektiv har vi därför bjudit en stor mängd aktörer, i huvudsak organisationer, för att diskutera om våra utmaningar och våra behov i vårt län för att skapa en levande och hållbar landsbygd. Det kommer att bli spännande!

*Helene Holstein
Landsbyggsdirektör*

Innehåll

Regler för träda	sid 4
Kontroller	sid 5
Landsbygdsprogrammet	sid 6
Restaurering av betesmark	sid 8
Inventering	sid 10
Ekologisk produktion i Norden	sid 12
Återkrav	sid 13
Energi och solceller	sid 14
Rådgivning & kurser	sid 14-16

Viktiga datum

17 Juni

- Sista ändringsdatum
- Sista datum att lämna in underskrift av SAM och åtaganden
- Sista dag för överföring av stödrätter, gäller endast om du 18 april hade stödrätter för minst 4 ha.
- Sista dag för ansökan om delvis övertag under förutsättning att övertagare och överlåtare anmält minst 4 ha jordbruksmark samt hade stödrätter för motsvarande mark den 18 april
- För att få gårdsstöd måste du förfoga över marken

30 Juni

- Sista sådatum för miljöstöd
- Sista dag för att lämna in växtodlingsplan om du ansöker om utbetalning för miljöskyddsåtgärder
- Hampaetiketter måste ha kommit in till Länsstyrelsen

1 juli

- Nu får du putsa trädan

15 juli

- Nu får du skörda skyddszonen (skyddszonen får putsas eller betas under hela säsongen)

Utbetalningsplan 2013

Här finns preliminära datum för när vi betalar ut 2013 års stöd till landsbygden.

Gårdsstöd

Den första utbetalningen av gårdsstöd gör Jordbruksverket den 2 december 2013. De som inte får sina pengar vid det tillfället kan få dem vid nästa utbetalning i slutet av december eller under början av 2014.

På Mina sidor kan du se när länsstyrelsen har fattat beslut om att du ska få ditt gårdsstöd och hur mycket pengar du ska få. Du hittar informationen under Mina utbetalningar.

Miljöersättningar, kompensationsbidrag och ersättning för extra djuromsorg för sugor

En delutbetalning av miljöersättningarna, kompensationsbidraget och delar av ersättningen för extra djuromsorg för sugor är planerad till mitten av oktober 2013. Slututbetalningen gör Jordbruksverket i slutet av december 2013. Därefter gör vi från och med januari 2014 löpande utbetalningar varje månad till dem som inte fått sina pengar vid den första slututbetalningen.

På Mina sidor kan du se när länsstyrelsen har fattat beslut om din utbetalning till dig och hur mycket stöd länsstyrelsen har beslutat om. Du hittar informationen under Mina utbetalningar.

Stöd för kvalitetscertifiering

Stöd för kvalitetscertifiering för 2012 kommer Jordbruksverket att betala ut den 31 maj.

Har du ett åtagande för miljöskyddsåtgärder eller odlar du hampa?

Kom ihåg att du måste skicka in en fullständig växtodlingsplan respektive hampaetiketterna senast den 30 juni. Annars får du avdrag på din utbetalning.

Kom ihåg att tala om ifall du byter kontonummer!

För att du ska få dina stödpengar i tid är det viktigt att du har gett Jordbruksverket rätt kontonummer. Om du byter kontonummer, tänk på att höra av dig till

Jordbruksverket så fort som möjligt.

Om du har e-legitimation kan du själv ändra ditt kontonummer på Mina sidor. Du kan också använda blanketten. Kom ihåg att skriva under blanketten som du skickar till Registerenheten, Jordbruksverket, 551 82 Jönköping.

Vilka regler gäller för träda?

Länsstyrelsen får ofta frågor om vilka regler som gäller för jordbruksmark som ligger i träda. För mångfaldsträda som är ett femårigt åtagande inom utvald miljö finns det ett antal regler att följa. Söker du däremot gårdsstöd för träda (grödkod 60) gäller följande:

Hur mycket träda måste jag ha?

Det finns inga regler för hur stor andel av gården som måste ligga i träda.

Finns skötselkrav för trädan?

De regler som gäller för träda är de

tvärvillkorsregler som gäller för all åkermark. Trädan måste hållas fri från sly, buskar och träd. Dessutom måste dräneringen fungera så att inte åkermarken försumpas.

När får jag putsa min träda?

Putsningsförbud gäller under perioden 1 mars till 30 juni. Syftet är att gynna den biologiska mångfalden och då särskilt häckande fåglar.

Undantag från putsningsförbudet: Riskerar växtligheten att förstöra intilliggande utsädesodling får trädan putsas tidigare. Ska du så trädan med höstoljeväxter får du putsa trädan även under tiden 15-30 juni. Har du certifierad ekologisk odling får du putsa trädan närsomhelst.

Får jag skörda trädan?

Ja. Du får när som helst slå trädan om du tar tillvara skörden. Du får även låta djur beta trädan hela säsongen.

Får jag räkna in träda i spridningsarealen för gödsel?

Nej.

När får jag jordbearbeta och spruta trädan?

När som helst. Om du sprutar trädan måste du tänka på att följa reglerna om växtskydd.

Maria Sillén 010-22 333 43

Kom ihåg flyghavrebekämpning!

Vi går mot en ny vår med värme och planeringen för kommande växtodlingssäsong är i full gång men glöm då inte bort vissa ogräs som bl.a. flyghavre.

Det finns två sätt att bekämpa flyghavre, manuellt och kemiskt. Handplockning är ett mycket bra alternativ, men tidskrävande. I dagens jordbrukssverige är kanske tiden den mest begränsande faktorn vilket därmed försvårar den manuella bekämpningen av flyghavre. Om du behöver använda kemisk bekämpning finns rekommendationer för detta i Jordbruksverkets ogräsdatabas under e-tjänster www.sjv.se/ograsdatabas. Där finns också bilder på flyghavre.

Regelverket som styr flyghavrens vara eller icke vara finns på länsstyrelsens hemsida www.lansstyrelsen.se/uppsala eller www.sjv.se. För att lättare hitta går det att använda sökfunktionen och söka på ordet flyghavre.

Ulf Rosendahl

Foto: cc.flickr.com/Macleay Grass Man

Kontroller 2013

Som några av er märkt har årets arealkontrollsäsong startat. Redan i april månad gjorde vi vår första arealkontroll. Vi försöker alltid att nå er innan vi påbörjar kontrollen men om vi inte får tag på er per telefon, kan det hända att vi påbörjar en arealkontroll utan att vi meddelat er. I dessa fall lämnar vi ett meddelande i brevlådan om att vi genomfört en kontroll. Om ni har djur på betesmarker går vi in där först efter att vi fått tag på er och stämt av att det är ok. Vid vissa moment i kontrollen av ersättningar krävs att ni är med, det gäller vid kontroll av miljöskyddsåtgärder, ersättning för ekologisk produktion, kontroll av djur i miljöersättningar och kompensationsbidrag samt vid kontroll av hotade husdjursraser. För dessa ersättningar

behöver kontrollanten gå igenom en del dokumentation som till exempel växtodlingsplan, inköpskvitton och foderstat. För djurersättningskontrollerna kan kontrollanten även behöva titta i stalljournalen. Nytt för i år är att vi ska räkna och kontrollera antalet nötkreatur avseende märkning och registrering vid kontroll av kompensationsbidrag och miljöersättningar med djurkoppling.

Antal företag som ska kontrolleras regleras i EU:s regelverk och fastställs av jordbruksverket. För Uppsala läns del innebär det att 5,0 % av ansökt gårdsstöd och 10 % av ansökta miljöersättningar ska kontrolleras. Detta medför att vi har 229 gårdar att kontrollera. Vid kontrollen ska uppgifterna i SAM-ansökan verifieras i fält. Skiftesgränserna kan kontrolleras med hjälp av fjärranalys eller genom

att en kontrollant går över alla skiften som finns med i ansökan. Det som kontrolleras är att all ansökt areal är jordbruksmark, att tvärvillkoren uppfylls samt att miljöersättningsarnas skötselvillkor är uppfyllda.

Frekvensen för fullständiga tvärvillkorskontroller uppgår till 1 % vilket medför ca 28 stycken kontroller. Vi har även fått en förhöjd frekvens vad avser direktiv 4 (nitrat) och 11 (foder och livsmedel) som medför att ca 50 extra kontroller kommer genomföras.

Undvik fel i kontrollen genom att:

- Beta all betesmark som du sökt ersättning för senast 31 oktober.
- Håll betesmarken fri från igenväxning.
- Underhåll dränering och ta bort fleråriga vedartade växter från åkermark.
- Rapportera dina djur till CDB.
- Journalför alla in- och uthändelser.
- Märk dina djur.
- Kontrollera att du följt anvisningarna i åtagandeplanen för marker med särskilda värden.
- Var noga med din dokumentation i t.ex. sprutjournal och växtodlingsplan.
- Kontrollera att all mark som du söker ersättning för är godkänd jordbruksmark. Mark som du inte längre brukar eller använder som jordbruksmark ska inte finnas med i din ansökan. Du kan dra tillbaka mark från din ansökan ända fram till att utbetalning skett eller innan du fått besked om att kontroll ska genomföras.

Foto: Ylva Englund

Tove Åsberg 010-22 333 84
Jessika Nyman 010-22 333 19

Landsbygds- programmet 2014-2020

Vid årsskiftet 2013/2014 löper den nuvarande perioden för det svenska landsbygds-, samt havs- och fiskeri-programmet ut. Programmet har haft som målsättning att främja en levande landsbygd och en hållbar förvaltning av naturresurser samt ett diversifierat näringsliv på landsbygden med ett konkurrenskraftigt jordbruk. Inför den nya programperioden 2014-2020 har länsstyrelsen fått i uppdrag att utarbeta en regional genomförandestrategi för Uppsala län inom landsbygd och fiske.

Parallellt sker motsvarande arbete på Regionförbundet för regionalfonden och sociala fonden. I uppdraget ingår att ta fram SWOT-analyser för länet med behov och utmaningar tillsammans med länets aktörer. Länets aktörer, partnerskapet, med representanter från näringsliv, ideella och offentliga organisationer, är inbjudna till ett första partnerskapsmöte den 3 juni.

Genomförandestrategins funktion

Länets genomförandestrategi är ett viktigt dokument som ska ge en samlad bild av de areella näringarna och av miljöområdet och landsbygdsutvecklingen i stort. I strategin ska det framgå vad länet planerar att göra inom varje fokusområde samt vilka stöd och ersättningar som finns. Strategin blir därmed även ett redskap för att prioritera mellan åtgärder när länets aktörer söker stöd för olika projekt- och företagsidéer. I arbetet med att prioritera mellan projekt kommer Länsstyrelsen att

samarbeta med Regionförbundet för att medel från olika fonder ska användas så effektivt som möjligt.

Nyheter i programmet

Fortfarande pågår förhandlingar om ett övergripande regelverk på EU-nivå och ett nationellt program finns ännu inte färdigt. Vi vet därför inte den budgetmässiga omfattningen av programmet eller vilka insatser som kommer att finnas till hands. Det vi vet att det nya landsbygdsprogrammet får en annan struktur jämfört med nuvarande program. Programmet kommer bland annat att fokusera på innovation- och företagsutveckling inom jordbruks- och livsmedelssektorn, integrering av primärproducenter i livsmedelskedjan, uppfyllelse av miljömålen, resurseffektiv och klimattålig ekonomi samt kunskapsuppbyggnad och informationsteknik. Leader kan komma att omfatta fler fonder än landsbygdsfonden.

Tidsplan och innehåll för genomförandestrategin

Genomförandestrategin för landsbygdsprogrammet i Uppsala län tas fram under 2013 och kommer att bestå av två delar. Del 1 är en nulägesanalys utifrån länets viktigaste behov och utmaningar. Del 2 beskriver de åtgärder och urvalskriterier samt prioriteringar som behöver göras inom respektive fokusområde. Den första delen, som ska vara klar i september, fokuserar på vad Uppsala län behöver och vilka våra utmaningar är utifrån övergripande målsättningar om en hållbar landsbygdsutveckling. Den andra delen ska vara klar runt årsskiftet och utgör ett styrdokument för det nya landsbygds-, samt havs- och fiskeriprogrammet som beräknas komma igång under våren 2014.

Karin Svanäng, 010 – 223 33 52

Foto: Ylva Englund

Sista året för landsbygdsprogrammet

Landsbygdsprogrammet för perioden 2007 till 2013 närmar sig sitt slut. Enligt regelverket har vi möjlighet att fatta beslut om stöd till och med 31 december 2013. För att länsstyrelsen ska hinna hantera din ansökan om företagsstöd, projektstöd, miljöinvestering eller kompetensutveckling

bör du komma in med din ansökan senast i början av september. Tänk på att en komplett ansökan hanteras med förtur!

Utbetalning av tidigare beslutade stöd kan dock göras till och med 2015. Idag är hela landsbygdsprogrammets nationella totala budget på ca 36 miljarder kronor för innevarande sjuårsperiod uppdelad i en mängd olika budgetposter. Under sommaren och hösten kommer en nationell översyn att göras över alla

kvarvarande medel som finns hos de så kallade stödmyndigheterna, dvs på de 21 länsstyrelserna, Sametinget och Skogsstyrelsen. Medel som inte är intecknade på regional nivå kommer att återtas och läggas i en nationell budgetpott i början av hösten för att därefter återigen fördelas ut till de olika stödmyndigheterna som fortfarande har stor efterfråga på ytterligare medel.

Helene Holstein

Fält utanför Bagdad. Foto: cc.flickr.com/Luodanli

En agronom från Bagdad gör praktik

Trevligt att få presentera mig via länsstyrelsens tidsskrift. Jag heter Sarbast Wali, är agronom, pappa till två barn och bor i Uppsala. Jag har en husdjursagronomexamen från Bagdad lantbruksuniversitet. Jag flyttat till Sverige 1985, och började direkt vid SLU där jag efter ytterligare fyra och ett halvt år fick en motsvarande svensk agronomexamen. Efter min examen har jag arbetat med eget företag i 15 år. Mitt företag inriktade sig på tjänster inom

förnyelsebar energi såsom vindkraft, solceller, solpaneler. Jag har även arbetat som byggnadskonsult för fjädrfäbesättningar till lantbruksföretag i Mellanöstern. Under 2011–2012 var jag tillbaka igen vid SLU för att uppdatera mina kunskaper.

Efter att ha blivit arbetslös har jag nu fått chansen att göra en praktik vid landsbygdsenheten på länsstyrelsen. En spännande enhet som ansvarar för tillämpningen av EU:s och Sveriges jordbruks- och landsbygdspolitiken i länet. Jag är väldigt nöjd med min praktik som ger mig insikter och kunskap om olika ekonomiska ersättningar till landsbygden, samspel mellan länsstyrelsen och kommun, EU ersättningar, och

vad detta innebär för det svenska jordbruket. Dessutom har jag haft otroligt roligt och träffat så många trevliga och härliga människor som jag kanske aldrig annars hade fått träffa.

Slutligen, jag är glad över att ha fått möjligheten att lära mig mer om tillämpning av EU:s jordbrukspolitik i Sverige. För mig är jordbrukssektorn den viktigaste sektorn i Sverige med viktiga framtidsfrågor med koppling till miljö och livsmedelsförsörjning.

Sarbast Wali

På Eldholmen förverkligas drömmar

På gården Eldholmen i Torsvi socken sydöst om Enköping har markägare Åke Fredricsson och Ivan Eriksson ett restaureringsprojekt ihop. Marken som restaureras har vad Åke minns betats av nötboskap under alla tider men hävden upphörde för cirka fem-tio år sedan. Nu ska ungefär två hektar gammal igenvuxen betesmark och en hektar igenslyad slåtteräng röjas och stängslas för att sedan återigen tas i bruk.

Åke berättar att gården har hört till släkten i generationer. Den förste som kom till Eldholmen var Åkes farmors morfar Carl. Nu äger Åke gården och markerna tillsammans med sin syster. Idén till att börja hävda markerna igen fick Åke eftersom han tycker att det är förskräckligt att se odlingslandskapet och de tidigare öppna markerna växa igen. Åke pratade med Ivan som tyckte att det var en bra idé. Ivan har restaurerat flera egna marker och även varit delaktig i många restaureringsprojekt i naturreservat som Länsstyrelsen förvaltar. Ivan tipsade Åke om att det fanns möjlighet att få stöd för restaureringen och på Länsstyrelsens webbplats hittade Åke information om ersättningen samt kontaktuppgifter. Åke är dock tydlig med att hans drivkraft i projektet inte är ersättningen han får från Länsstyrelsen. Han har redan restaurerat en annan hage i närheten som han inte sökte något restaureringsstöd för.

På slåtterängen har slån brett ut sig och gör stora delar oåtkomliga för slåtter. Gamla träd som tidigare stått öppna är nu hårt trängda, här ses bland annat en gammal vildapel. Foto: Martina Dernroth.

Al och slån röjs

Planerna på Eldholmen är att avverka och röja träd och buskar som kunnat växa upp på tidigare öppna gräsytor när hävden varit svag. Tittar man exempelvis på ekonomiska kartan från 50-talet ser man att området tidigare varit betydligt öppnare. Gamla kartor kan ofta vara till stor hjälp i planeringen. På slåtterängen planeras röjning av slån som brett ut sig och bildat stora snåriga ogeträngliga buskage. Eventuellt ska även fräsning göras på delar av ängen där det är som tuffast för att göra den mer lättkörd vid slåttern. På strandängarna har mängder av ung al tagits ned. Möjligheterna att få till fräsning av alstubbarna på strandängen undersöks också för att undvika omfattande stubbuppslag. När restaureringen är klar är det tänkt att slåtterängen ska slås med slåtterbalk och sedan efterbetas. Betesmarken ska betas främst med Ivans fjällkor men troligtvis kommer

även hans ardennerhästar att gå där då och då. Sambete eller växelbete är fördelaktigt i många avseenden. Växter och gödselrator som det ena djurslaget inte betar, betar det andra. Djuren har också olika betesteknik som kompletterar varandra och gör att avbetningen blir bättre.

En väderanpassad tidsplan är viktigt

Åke och Ivan tycker inte att några stora problem har mött dem under projektets gång. De säger dock att det är viktigt att ha en tidsplan som är anpassad efter väder och vind och årstider. Vissa åtgärder går endast att göra när det är tjele i marken som bär tunga maskiner och andra som exempelvis stängsling kräver förstås att det är snö- och tjälfritt. De är nöjda med att de hann starta med arbetet så snabbt under vintern innan tjälen gick ur och vårfloeden kom, annars hade troligtvis projektet blivit försenat med ett helt år.

Förverkligar sina drömmar

Ivan är uppväxt i den här miljön och är mycket intresserad av beteshagarnas och ängarnas växter och den speciella miljön de lever i. Dessa miljöer håller på att försvinna idag vilket gör att det känns extra viktigt att sköta sådana här marker. Han uppskattar enkelheten med bruket av naturliga betesmarker. Han menar att det är hur hållbart som helst i längden eftersom man till exempel inte behöver gödsla markerna.

Åke tycker att det är väldigt tillfredsställande att kunna förverkliga det han drömde om och se det lyckade resultatet. Han är glad över att hans barn och barnbarn som hälsar på under somrarna kan få uppleva markerna så som han gjorde en gång.

- Alla har väl en längtan att som Ferdinand sitta under en korkek och bara njuta. Naturen är så vacker!

Martina Dernroth 010-22 33 235

På strandängen växte tätt med ung al som snabbt vuxit upp när hävden blivit för svag. Nu har i princip alla träd tagits bort för att öppna upp betesmarken mot vatten. Foto: Martina Dernroth.

Ivan och Åke synar restaureringen så här långt. Foto: Martina Dernroth.

Restaurera betesmark eller slåtteräng?

Är du intresserad av att som Åke och Ivan restaurera en betesmark

eller slåtteräng? Hör av dig till Länsstyrelsen för att undersöka möjligheterna till rådgivning och/eller ersättning via miljöinvestering. Kontakta Martina Dernroth, epost martina.dernroth@lansstyrelsen.se tfn 010-22 33 235. Du kan också läsa om ersättningen på

länsstyrelsens webbplats: www.lansstyrelsen.se/uppsala. Klicka dig vidare till Lantbruk & Landsbygd – Lantbruk – Utvald miljö och sedan Restaurering av betesmarker och slåtterängar.

Martina Dernroth 010-22 33 235

Ängs- och betesmarksinventering

Sveriges betesmarker och slåtterängar har under många år inventerats. Vid inventeringen registreras det hur väl marken betas, markförhållanden, förekomst av flora, fauna, träd och vatten samt landskapselement och historik identitet. Resultaten används främst för att kunna göra utvärderingar och uppföljningar av miljöersättningar och andra åtgärder för natur- och kulturmiljöer. Uppgifterna kan också användas som underlag vid rådgivning, samhällsplanering och forskning.

Under sommaren 2012 arbetade jag och en till med detta i Uppsala län och tillsammans besökte vi ca 150 betesmarker. Resultatet från dessa samt inventeringar gjorda tidigare år går att hitta på Jordbruksverkets

hemsida: <http://www.jordbruksverket.se/tuva>. Där är det möjligt att söka upp olika objekt genom deras blockidentitet, geografi (såsom län, kommun och församling), hävd eller naturtyp.

Det första vi gör vid ett besök på en ny betesmark är att bedöma om marken har tillräckliga kvalitéer för en hel inventering. För detta krävs det att området har natur- och kulturvärden i form av antingen Natura2000-habitat, hävdgynnad flora, betydelse som fågellokal, värdefulla hagmarks-träd eller tydliga landskapselement. Saknas dessa klassas marken som "Annan naturtyp" eller "Ej aktuellt" och ingen vidare inventering görs. Om marken inte längre har kvalitéer i fullgott skick men som är möjliga att restaurera, görs en notering om vilka värden som behöver restaureras och sedan avslutas inventeringen.

På områden som har tillräckliga värden för en hel inventering går vi igenom marken och registrerar dessa detaljer:

- förändringar i landskapet, eventuella produktionshöjande åtgärder och markförhållanden.
- kulturmiljöer, t.ex. historiska typmiljöer, odlingsrösen, fossila åkrar, hägnader och byggnader samt deras nuvarande skick.
- vattenfenomen som exempelvis bäckar, småvatten, mossar och stränder.
- artsammansättningen bland träd och buskar, eventuella hamlande, grova eller värdefulla hagmarks-träd.
- artsammansättningen av kärlväxter, svampar, kulturväxter och fauna.

Cecilia Käll 010-223 32 81

Torrbacke i maj med orkidéen Adam och Eva, Söderön. Foto: Karin Bengtsson-Sjörs.

Friskt till fuktig betesmark av slatter-ängstyp med brudsporre. Foto: cc.Flickr.com/inklaar.

Torrbacke med lite friskare inslag med arter såsom, brudbröd, gråfibbla och tjärblomster, Fulleröbackar. Foto: Cecilia Käll.

Följande växter är exempel på arter som kan visa att marken har höga naturvärden:

Torrmarker	Fuktiga marker	Strandängar	Slätterängar
Backnejlika	Blåsuga	Arunarter	Brudsporre
Backsippa	Gullviva	Blåsklöver	Darrgräs
Backtimjan	Gökblomster	Kärnsälting	Höskallra
Bockrot	Jungfrulin	Ängsbräsmå	Slätterfibbla
Brudbröd	Rödkämpe	Slätterblomma	Svinrot
Kattfot	Stagg	Trift	Vildlin
Solvända	Ängsvädd	Gulkämpe	Ängsgentiana

Följande växter är näringsgynnande och/eller ohävdsgynnade arter och visar inte på höga naturvärden:

Brännässla
Hundkäs
Skräppor
Skogsnäva (midsommarblomster)
Veke/knapptåg
Älggräs
Örnbräken

Trädinventering

I samarbete med Skogsstyrelsen och Uppsala kommun genomförs en inventering av skyddsvärda träd i Uppsala län. Projektet som leds av Skogsstyrelsen kallas för Kulturspåret och ingår i den nationella satsningen Kulturarvslyftet. Målet är att genom inventering värna det skogliga kulturarvet med personal som under en lång tid varit sjukskriven men som nu ges en anställning.

Skyddsvärda träd finns ofta i odlingslandskapet. De ska vara grova, gamla, ihåliga eller hamlade. De kan även ha andra specifika värden. På landsbygden hotas träden av tramp från betesdjur, igenväxning och dålig föryngring. I tätorter hotas träden av exploatering. Var trädet än står hotas det av trädskjuddomar. De värsta just nu är askskottsjukan, almsjukan och

ekdöden, som alla är svampsjukdomar som spridits via internationell handel.

Under inventeringen kommer man att titta på hur träden mår och om det behövs göras några åtgärder för att de ska överleva så länge som möjligt. Man tittar även på värden knutna till trädet, bland annat karaktärer som lockar till sig många arter och ger trädet en hög biologisk mångfald. Ju fler arter som är knutna till ett träd desto högre biologisk mångfald har det. När många träd är inventerade kommer vi att kunna sälla fram områden som är särskilt viktiga ur ett kulturhistoriskt eller naturvärdesperspektiv. Dessa områden kommer att prioriteras i framtida skötsel och för att undvika exploatering.

Projektet har kontor i Uppsala, Enköping och Österbybruk. Inventerarna kommer att börja inventera träd i dessa trakter. Ser du

någon person som undersöker träd eller får du en lapp i brevlådan om att de har sett att du har fina träd på tomten som de gärna vill inventera, så vet du vilka det är och vi är tack-samma om du låter dem inventera träden.

Du kan även inventera träd själv. Läs mer och registrera på www.tradportalen.se. Om du har tips på träd som du tycker att Kulturspåret ska inventera så kan du kontakta någon av nedanstående.

Kontaktpersoner:

Alexandra Holmgren, Skogsstyrelsen, Enköping, 018-278831, alexandra.holmgren@skogsstyrelsen.se

Pär Hermansson, Skogsstyrelsen, Österbybruk, 018-278811, par.hermansson@skogsstyrelsen.se

Stefan Skoglund, Skogsstyrelsen, Uppsala, 018-278816, stefan.skoglund@skogsstyrelsen.se

Vänsjöåsen naturreservat. Foto: Roina Suhennig.

Är enbusken fridlyst?

En fråga som dyker upp ganska ofta när det handlar om skötsel och röjning i betesmarker är om enen är fridlyst. Svaret på den frågan är: Nej! Enen är inte fridlyst.

Det är alltså inget som hindrar dig att hugga ned de enbuskar som breder ut sig för mycket i beteshagen och därför skuggar stora gräsytor eller hindrar djuren att komma åt att beta. Du ska dock inte ta bort all en efter-som buskarna är värdefulla bland annat genom att ge föda, lämpliga boplatser och vindskyddade rum för

många av hagmarkens insekter och fåglar. Vid röjning av enbuskar ska du i första hand ta bort glesa buskar med ett utbrett och yvigt växtsätt. Raka, täta och pelarformade enar kan däremot sparas, de skuggar inte marken lika mycket.

Martina Dernroth 010-22 33 235

Rapsbagge. Foto: cc.flickr.com/linsepatron

Nya grepp och idéer inom ekologisk produktion i Norden

Den 27 februari deltog länsstyrelsen i ett seminarium om forskning och utvecklingstrender inom ekologisk produktion i Linköping som årligen arrangeras av Jordbruksverket i samarbete med Hushållningssällskapet, EkoForsk och EPOK vid SLU. Temat för årets konferens var utvecklingstrender i Norden med inbjudna forskare och företagare från Danmark och Norge.

Biologisk bekämpning ibland effektivare än konventionell

Alf Djurberg från Jordbruksverkets växtskyddscentral i Linköping redogjorde för försök med bekämpning av rapsbaggar i våroljeväxter med hjälp av det biologiskt framställda

bekämpningsmedlet Raptol. Under 2012 har man testat en lägre dos än tidigare på 4 l/ha, vilket visat sig ge t.o.m. bättre effekt än motsvarande syntetisk, konventionell produkt som Karate. Anna Redner från Hushållningssällskapet Örebro visade på att en dos på 8 l/ha Raptol bara hade marginellt bättre effekt än 4 l/ha vid behandling av löss i havre och korn. Behandling med såpa med dosen 2 l/ha gav god effekt samtidigt som priset är relativt lågt.

Sortblandningar under-skattat verktyg

PlantComMistra är ett forskningsprogram på SLU, inriktat på att minska användningen av bekämpningsmedel i jordbruket. Projektet avslutades under 2012. Velemir Ninkovic berättade engagerat och inlevelsefullt om resultaten från försöksodlingar av sortblandningar i vårkorn som lett till minskade angrepp av bland annat havrebladlus. Plantorna kan "kommunicera" genom att skicka doftsignaler mellan olika sorter som kan göra att de

blir mindre smakliga för bladlössen. Dessutom kan variationen av sorter göra att fältet blir mer attraktivt för nyckelpigor vilket är en naturlig fiende till bladlössen. Sortblandning minskar också risken för svampsjukdomar om något parti av utsädet råkar vara smittat och om en annan sort visar sig vara mer motståndskraftiga än de andra. Försöken visar dessutom också att bäst effekt får man genom att bara grovt blanda sorterna i sålådor med hjälp av en skyffel innan sådd.

Dansk uppstickare

På nordvästra Jylland i Danmark ligger Thise Mejeri som varje år producerar ca 90 miljoner kg certifierad ekologisk mjölk och drivs av 80 andelsägare. Jens Christensen som är en av delägarna berättade att mejeriet säljer sina produkter dels under eget varumärke men även i form av ekologiska EMV (egna märkesvaror) genom Coop och Irma. Den egna förädlingen är mycket omfattande och sortimentet omfattar allt från blåmögelostar, hårdostar, smör, crème fraîche, yoghurt och mjölk. En speciell nisch är att 30 % av produktionen utgörs av mjölk från rasen Jersey. Genom att denna mjölk hålls separat genom hela förädlingsprocessen kan man sälja mjölken som Jersey-mjölk, vilket visat sig vara mycket framgångsrikt.

Johan Lundberg,
010-223 32 98

Foto: Thise mejeri

Återbetalning av jordbrukarstöd

Ibland framkommer det att en lantbrukare har fått en utbetalning av jordbrukarstöd som är oriktig, då görs ett återkrav av den felaktiga summan.

Länsstyrelsen har under de senaste åren arbetat med att återkräva felaktigt utbetalt gårdsstöd för åren 2005-2010. Efter skarp kritik från EU om att den dåvarande blockdatabasen över Sveriges jordbruksmark inte höll måttet har en omfattande inventering av blocklagd jordbruksmark gjorts. I samband med inventeringen framkom att många lantbrukare har haft med mark i sin ansökan som inte är godkänd jordbruksmark. Länsstyrelsen har därför begärt återbetalning av pengar som betalats ut för mark som inte är jordbruksmark.

Arbetet med att upprätthålla en

aktuell blockdatabas fortsätter. Vart tredje år kommer varje del av Sverige att flygfotograferas och blocklagd mark att granskas, främst via flygbilder men även på plats om det behövs. Om det vid denna granskning upptäcks att arealen inte stämmer kommer en återkravsutredning bakåt i tiden att göras. För gårdsstödet gäller att om skillnaden mellan ansökt areal och godkänd areal är mer än 3 procent eller 2 hektar tillkommer en sanktion vilket innebär att man får betala tillbaka en större summa än vad enbart avvikelsen skulle innebära. Är skillnaden över 20 procent ska hela gårdsstödet betalas tillbaka för aktuellt år. Det är alltså viktigt att logga in i SAM-Internet och kontrollera att blockarealerna inte ändrats och vid behov uppdatera sin ansökan. Detta bör göras innan länsstyrelsen börjar fatta beslut om utbetalning i början av september.

Varje år gör länsstyrelsen ett antal

arealkontroller i fält. Om det vid en kontroll upptäcks att lantbrukaren felaktigt fått utbetalt för areal som inte är godkänd, görs en återkravsutredning bakåt i tiden. Detta gäller alla arealbaserade stöd såsom gårdsstödet, miljöersättning för vallodling och ekologisk odling. Även flerårig igenväxning i betesmarker eller på kulturelement som ingår i ett åtagande kan ge upphov till återkrav bakåt i tiden.

Om lantbrukaren väljer att avsluta sitt åtagande för olika miljöersättningar utan giltigt skäl kan det innebära att ett återkrav görs av det stöd som betalats ut tidigare år.

En återbetalning kan göras direkt via ett bankgironummer eller så dras summan vid nästa utbetalning, ränta kan då tillkomma.

Emelie Uddenberg 010-223 33 98

Nationellt stöd till solceller

Ett vanligt villatak tar emot ca fem gånger mer energi än husets totala energianvändning under ett år! Byggnader med stora tak, som ekonomi- och stallbyggnader på lantbruk, har ännu större potential för solpaneler. Solvärmeanläggningar har en verkningsgrad på runt 20 procent och en livslängd på minst 25 år. Det bästa utfallet ger ett hustak med 35 graders lutning. I Sverige beräknas 1 kW på solpanelen producera mellan 800 och 1 000 kWh el per år. En anläggning med en kapacitet att producera 3 000 kWh per år kostar ca 60 000 – 70 000 kr

att installera. Vid en elkostnad på 1,50 kr per kWh inkl. skatter, avgifter och nätkostnad kan anläggningen ge en besparing på ca 4 500 kr per år. Utan stöd kan kostnaden för anläggningen vara intjänad efter ca 14-15 år, med stöd förkostas tiden till 7-8 år. Kommer elpriset att öka kan avskrivningstiden förkortas ytterligare. Utvecklingsarbete gör att solpaneler blir allt effektivare och detta kan också bidra till högre lönsamhet.

Det nationella stödet för installation av solceller är förlängt från 2013 till 2016. Det är ett krav att anläggningen ska vara nätansluten. Observera att du är skyldig att kontakta ditt elnätföretag innan solcellsanläggningen ansluts till elnätet. Stödet är maximalt 35 % av stödberättigade

kostnader för material, arbete och projektering. För att få stödet krävs att ansökan kommit in till länsstyrelsen, om du är företagare: innan projektet påbörjas eller om du är sökande utan företag: inom 6 månader från det att projektet påbörjats. Länsstyrelsen svarar på frågor om stödet, energirådgivarna svarar på frågor om teknik och leverantörer och kommunerna svarar på frågor som rör eventuellt bygglov.

Ansökningsblankett finns på energimyndighetens webbplats: www.energimyndigheten.se/Hushall/Aktuella-bidrag-och-stod-du-kan-soka/Stod-till-solceller

Tomas Östlund, 010-223 33 86

Energisatsa och klimatanpassa ditt lantbruk!

Investeringsstöd för energi- och klimatanpassningsåtgärder inom Landsbygdsprogrammet

Det finns möjlighet att söka företagsstöd inom Landsbygdsprogrammet! Det finns mycket medel kvar för lantbruksföretagare som vill bygga biobränsleanläggning, sätta upp vindkraftverk eller installera solceller på gården. Först till kvarn...!

Du kan också få stöd för att anpassa din verksamhet till ett förändrat klimat. Det kan vara investeringar i förbättrade dräneringssystem som är anpassade till större mängder nederbörd. Om du vill söka investeringsstöd ska du ta kontakt med din länsstyrelse.

Företagsstödet är maximalt 30 % av

stödberättigade kostnader av investeringen. Maximalt belopp för stöd är 800 000 kr per investering. När det gäller investeringar så kan du endast få stöd för kostnader som är betalda tidigast den dag då ansökan om stöd kom in till länsstyrelsen.

Ansökningsblanketten "Ansökan om Företagsstöd" kan du hämta på Jordbruksverkets webbplats: www.jordbruksverket.se. Ansökan i origi-

nal tillsammans med bilagor skickar du till Länsstyrelsen i Uppsala län, Hamnesplanaden 3, 751 86 UPPSALA

Vill du veta mer? Gå in på Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/uppsala under Lantbruk och landsbygd.

Margareta Insulander,
010-223 32 70

Foto: [cc.flickr.com/ Twicepix](https://www.flickr.com/photos/twicepix/)

Lär dig sparsam körning!

Den ekonomiska vinsten med sparsam körning är främst lägre bränslekostnader – och dessutom minskar gårdens miljö- och klimatpåverkan. På kursen får du lära dig hur du gör för att köra så effektivt som möjligt och minska din bränsleåtgång utan att det behöver ta längre tid – ofta går det till och med fortare och du får mer gjort.

Kurser i Sparsam körning för lantbrukare i Uppsala län ges under sommaren och hösten. Kursen pågår en heldag och innefattar både praktisk och teoretisk undervisning. Den praktiska delen utgörs av två körpass à 30 minuter per deltagare, före respektive efter individuell genomgång av sparsam körstil. I kursen ingår även praktiska övningar med guidningssystem.

Kurserna är subventionerade och kurskostnaden är därför endast 500 kr per deltagare (400 kr exklusive lunch och fika). Kursdeltagaren får ett kursintyg efter fullföljd kurs. Kurserna kommer att genomföras på olika platser i Uppsala län - anmäl ditt intresse så återkommer vi med tid och plats.

Intresseanmälan: Jonas Engström, TI – Institutet för jordbruks- och miljöteknik, Tfn 010-516 69 09, E-post jonas.engstrom@jti.se

Kostnadsfri rådgivning om våtmarker

Naturvårdsgruppen kan i samarbete med Projekt Greppa Näringen erbjuda kostnadsfri rådgivning för anläggning och skötsel av våtmarker.

Välkommen att höra av dig! Tfn: 0521–22 20 95 eller 0500– 49 21 21, www.naturvardsgruppen.se

greppa näringen

Rådgivning inom Greppa Näringen

Tror du att Greppa Näringen skulle tillföra något till ditt företag? Hör av dig till oss på länsstyrelsen eller någon av rådgivarna nedan så får du veta mer!

Asnaketch Woldetensaye –
Greppa Näringens samordnare på
Länsstyrelsen:
asnaketch.woldetensaye@lansstyrelsen.se, 010-223 33 74

Ann-Sofie Björklin – rådgivnings-
ansvarig på Länsstyrelsen:
ann-sofie.bjorklin@lansstyrelsen.se, 010-223 32 23

- Våtmarker: kontakta Morgan Johansson (Naturvårdsgruppen Väst AB) alternativt Sören Eriksson (HS Konsult AB)
- Klimatrådgivning: kontakta Gunilla Ström (Växa Sverige), Oscar Franzén (Idegran Produktion/Avenus) alternativt Sören Eriksson (HS Konsult AB)

Organisation	Kontaktperson	Telefon	Webbsida
Växa Sverige	Gunilla Ström	070564 22 52	www.vxa.se
Idegran Produktion/Avenus	Oskar Franzén	070-573 43 23	www.idegranproduktion.se
MälarAgro	Frida Olsson	070-862 2624	www.malaragro.se
VäxtRåd	Jon Orvendal	0171-26527	www.vaxtrad.se
Associera Lantbruksrådgivning	Winjand Koker	070-562 17 87	www.lantbruksradgivning.se
HS Konsult AB	Sören Eriksson	070-252 62 25	www.hushallningssallskapet.se
Naturvårdsgruppen Väst AB	Morgan Johansson	0708 – 51 77 12	www.naturvardsgruppen.se

Certifikatkurs i permakulturdesign - för lantbruk och trädgårdsodling

Idegran.

Foto: cc.flickr.com/Getrud K

Permakultur är ett konkret redskap för observation, utformning och aktiv uppföljning av uthålliga odlade ekosystem. Viktiga utgångspunkter är att utforma odlingssystem med minimala behov av externa insatser, däribland fossil energi och tillfört växnäring. Permakultur utvecklades ursprungligen inom lantbruket i Australien men appliceras idag på odlingssystem världen över. Målet för permakultur är ett odlingslandskap där hög mångfald, hög produktivitet, mänsklig närvaro och friska djur och människor går hand i hand.

Kursen följer en internationell utbildningsplan och deltagare som medverkar vid samtliga tre tillfällen samt slutför en egen designuppgift erhåller certifikat i permakulturd-

sign. Med certifikat är det möjligt att söka vidare till nationella och internationella fördjupningskurser, samt även påbörja en ansökan om att bli diplomerad permakulturdesigner och lärare.

Kursen inleds med en femdagars träff i juli, och följs sen upp av två kortare träffar under hösten. Samtliga träffar hålls i Uppland. Under träffarna varvar vi föreläsningar med gruppövningar, praktiskt arbete och filmvisningar. Deltagaravgift 3000 kr (exkl moms) för hela certifikatkursen. Kostnader för mat & boende tillkommer.

Idegran produktion

För mer information kontakta Oscar Franzén, 0705-734323 eller oscar@idegran.se

Rådgivning om frukt, bär, sparris och rabarber

För dig som yrkesmässigt odlar eller tänker lägga om till ekologisk odling av frukt, bär, sparris eller rabarber finns möjlighet till enskild rådgivning. Anmäl intresse för rådgivning snarast!

Kontakt: Kirsten Jensen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 070-571 53 51 eller kirsten.jensen@lansstyrelsen.se

Följ med på en spännande studieresa i höst!

Svamp i Norr

Följ med på en spännande resa till goliatmusseronens hemtrakter i Västerbotten! Vi besöker den framgångsrika ekonomiska föreningen Svamp i Norr och får följa plockare i fält, höra om japanernas kvalitetskrav, följa kedjan av olika svampar från skog till avsalu m.m. På bussresan hålls föreläsningar av Coompanion och Hushållningssällskapet. Resan består av gemensam bussresa från Uppsala (ev. från Västerås), tre övernattningar, studiebesök och föreläsningar.

Datum: 28-31 augusti 2013. **Deltagaravgift:** 600 kr exkl. moms. Kostnad för logi och förtäring tillkommer. **Anmälan** (bindande) senast 1 augusti till hskonsult@hushallningssallskapet.se

Mer information: Kikki Fors, 070-222 2552.
www.hushallningssallskapet.se/hskonsult

För dig som röjer och hugger i betesmarker!

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen i Södermanland anordnar kurs för dig som har betesmarker eller utför huggningar och röjningar i betesmarker.

Under kursen kommer vi bl.a. att ta upp:

- Naturvärden knutna till busk- och trädskikt
- Val av träd och buskar vid röjning
- Hantering av kulturminnen
- Planering för att undvika skador
- Regelverk för EU-stöd; gårdsstöd och miljöersättningar.

Kursen är en heldag och hålls vid två tillfällen, **18 och 29 september 2013**. Information om tid och plats kommer längre fram på länsstyrelsens hemsida. Antalet platser är begränsade.

Kursledare: Kjell Nordeman Skogsstyrelsen, Ingrid Nilsson Länsstyrelsen, Hans Sandberg Länsstyrelsen. **Anmälan** görs senast 9 september på länsstyrelsens hemsida. **För frågor** om kursen kontakta: Ingrid Nilsson, tfn 0155-26 41 85, e-post ingrid.nilsson@lansstyrelsen.se eller Magnus Granbom tfn 0155-264076, e-post magnus.granbom@lansstyrelsen.se

Nästa nummer av Gröna Bladet kommer i **september**.

Vill du ha Gröna Bladet med e-post? Maila ditt namn, e-postadress och kundnummer till: grona.bladet.upsala@lansstyrelsen.se

Landsbygdsenheten, 751 86 Uppsala, Besöksadress: Hamnesplanaden 3,
www.lansstyrelsen.se/upsala Tel: 010-22 33 000. Fax: 010-22 33 010
(E-postadresser till personal: fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se)

Ansvarig utgivare Helene Holstein. Redaktion: IngMarie Josefsson. Omslagsfoto: Håkan Wångstrand .
Layout: Ylva Englund. Gröna Bladet är ett informationsmaterial från Länsstyrelsen Uppsala län.